

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ตั้งแต่โบราณมา ก่อนที่จะมีกระทรวงธรรมการ หรือกระทรวงศึกษาธิการ ในปัจจุบัน การศึกษากับการศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด โดยวัดเป็นสถานที่ให้ การศึกษาของชาวบ้าน พระทำหน้าที่เป็นครูสอน คนไทยจึงได้รับทั้งวิชาความรู้และวิชาศีลธรรม ไปพร้อมกัน แม้ต่อมารัฐจะจัดตั้งโรงเรียนและมีครูเป็นของตัวเอง โรงเรียนก็ยังคงอยู่ในวัดเป็น ส่วนใหญ่ วิชาศีลธรรมก็ยังคงอยู่ แม้ชื่อกระทรวงก็ชื่อว่ากระทรวงธรรมการ และตราสัญลักษณ์ ของกระทรวงก็เป็นรูปเสมาธรรมจักร ซึ่งระบุถึงพระธรรม ต่อมาได้มีการเปลี่ยนเป็นชื่อ กระทรวงศึกษาธิการ และนำโรงเรียนออกจากวัดไปส่วนหนึ่ง บทบาทของพระผู้สอนหนังสือ จึง ลดน้อยลง ระบบการนำเยาวชนเข้าถึงศีลธรรมก็เริ่มเสื่อมถอยลง พร้อมกับปัญหาเสื่อมโทรม ทางศีลธรรมของผู้คนมีมากขึ้น และทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งลุกลามไปทำให้ เกิดปัญหาทางสังคมอย่างอื่นตามมาอีกตั้งนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษากับการพระศาสนา นั้น จะต้องเดินเคียงคู่กันไปตลอดเวลา เมื่อถูกจับแยกกันเมื่อใด ความหายนะของผู้คนและ บ้านเมืองก็จะทวีรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น จนกระทั่งอาจสิ้นชาติสิ้นศาสนาไปเลยก็ได้ (ศูนย์พิทักษ์ พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, 2551)

ปัจจุบันการเรียนรู้เรื่องของพระพุทธศาสนานับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนไทย เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตผูกพันประสานกลมกลืนกับหลัก ความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทย เป็นแหล่งคำสั่งสอนและการฝึกอบรม กิจกรรมที่สำคัญของรัฐ หรือของชุมชนจะมีพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนาประกอบด้วยเสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเน้นย้ำความสำคัญ และเสริมคุณค่า ทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งใน ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย และวัฒนธรรมไทย” (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 1) นอกจากนี้หลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่เหมาะสมกับกาลสมัยและสามารถนำไปปรับ ใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล ได้ทุกเวลาและสถานที่ กล่าวคือ การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธมี ความกลมกลืนไปกับธรรมชาติและช่วยให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมมีความสุข เรื่องที่น่า เป็นห่วงมากที่สุดขณะนี้ก็คือ การที่จะรักษาสถานภาพวิชาศีลธรรมให้คงอยู่ในโรงเรียน กล่าวคือยังคงการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้เหมือนกับในอดีต และทำให้เข้มข้นกว่า เพราะการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น ถูกปล่อยปละละเลยจากทุกฝ่าย

มาเป็นเวลานานแล้ว บางยุคบางสมัยถึงกับตัดทิ้ง ต้องออกแรงมาเรียกร่องกันจึงกลับมาได้ แต่ก็กลับมาแบบไม่จริงจังเนื่องจากขาดแรงผลักดันทำให้เป็นเพียงวิชาเลือกวิชาหนึ่งเท่านั้น

ดังนั้น รัฐบาล นำโดยกระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดให้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 พร้อมทั้งได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 คือ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย โดยได้กำหนดจุดมุ่งหมายข้อแรกไว้ว่า "ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์" (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 4) จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจึงปรากฏสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5 สาระ และเรื่องของศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จัดเป็นสาระที่ 1 และเป็นสาระหลักที่ต้องเรียนรู้ทุกช่วงชั้น ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 6 เรื่อง (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 19-27) ได้แก่ 1) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา 2) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3) ประวัติพุทธสาวก-พุทธสาวิกา 4) หน้าที่ของชาวพุทธ 5) การบริหารจัดการและเจริญปัญญา 6) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 คือมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มเติมเรื่องที่ต้องเรียนอีก 1 เรื่อง คือ "สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา"

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยในคู่มือได้วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนไว้อย่างหลากหลาย เช่น มีการเลือกวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน เลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ว่ามุ่งไปในทิศทางใด ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้และตามความสามารถของผู้เรียน เน้นกิจกรรมที่ทำงานเป็นทีมหรือหมู่คณะมากกว่าการทำตามลำพัง กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติต้องนำเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนบรรลุตามผลการเรียนรู้ กิจกรรมที่ปฏิบัติมีทั้งในและนอกห้องเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฝนและถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ ๆ เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 45) และได้กำหนดบทบาทของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้อย่างหลากหลาย เช่น ครูควรมีการสำรวจประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ครูควรใช้การบูรณาการ ครูจะต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ ครูควรจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ครูต้องคอยเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ครูต้องยึดหลักการที่ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีกิจกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพทุกด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ส่วนบทบาทของผู้เรียน คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำชีวิตจริงและเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นที่ตั้ง ผู้เรียนมีอิสระได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม ได้รับการฝึกให้มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิด ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้

ถูกต้องแม่นยำ ตามธรรมชาติของวิชาด้วยความรู้สึกที่ตึงมั่นอันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดี คิดอย่างมีระบบและวิจารณ์อย่างรอบคอบ อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

โดยสรุป เมื่อพิจารณาข้อบ่งชี้เนื้อหาของสาระหลัก คือ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะต้องนำมาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสาขาวิชาพระพุทธศาสนา ไม่ใช่วิธีการเรียนรู้โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยใช้ทักษะการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งของครูและผู้เรียน เพื่อทำการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ และทำให้นักเรียนที่เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างขึ้น องค์กรหลักทางสังคม คือ บ้าน วัด โรงเรียนต้องอาศัยการร่วมมือกันในการช่วยงานซึ่งกันและกัน ดังผลงานการวิจัยของ สมชัย ปานผาสุข (2546, บทคัดย่อ) และพระมหาสาธิต นามเมือง (2546, บทคัดย่อ) พบว่า ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้นประการสำคัญ คือ ควรให้บุคคลหลายๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะพระภิกษุ ต้องมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุเมธา ยุระชัย (2550, บทคัดย่อ) ที่วิจัยเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ได้เสนอแนวทางด้านการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า ครูผู้สอนควรมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หรือการเรียนรู้แบบบูรณาการ และผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนควรให้ความสำคัญในการอบรมวิธีการสอนหรือจัดให้มีพระนิเทศมาช่วยดูแลนิเทศการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนแก่ครูผู้สอน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวรุตม์ ทรงไฉโร (2544, บทคัดย่อ) ที่วิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า ได้เสนอว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยพระภิกษุผู้เป็นศาสนทายาททางศาสนาที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีมาเป็นสื่อบุคคลในการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งตรงกับสุเมธี จันทร์หอม (2542, บทคัดย่อ) ที่พบว่า วัดมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และให้ความร่วมมือในด้านงบประมาณการเงินที่เกี่ยวกับการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การซื้อวัสดุครุภัณฑ์ สื่อการสอน และการสิ่งของต่างๆ เป็นต้น

วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นอีกวัดหนึ่งที่ได้ให้การสนับสนุนการศึกษา สนับสนุนทุนการศึกษาแก่โรงเรียนต่าง ๆ ภายในจังหวัดสระบุรี ภายใต้แผนนโยบายของพระธรรมปิฎก (ชวลิต อภิวฑฒโน) เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาท ที่ว่า ปลุกคน ปลุกป่า พัฒนาอาราม” โดยได้ให้การสนับสนุนในการจัดสร้างอาคารสถานที่และจัดวัสดุอุปกรณ์ครุภัณฑ์ที่จำเป็น และมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนภายในโรงเรียนต่างๆ เป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ทางวัดยังได้ส่งพระภิกษุสามเณรของวัดไปเป็นครูช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนระดับ

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในเขตอำเภอพระพุทธบาท และอำเภอต่างๆ ในเขตจังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2537 จนถึงปัจจุบันปีพุทธศักราช 2551 มีพระภิกษุสามเณรของวัดจำนวน 68 รูปไปสอนช่วยวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จำนวน 12 แห่ง (วัดพระพุทธบาท, 2542, หน้า 8) และการที่วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ได้จัดส่งพระภิกษุสามเณรในสังกัดของวัดไปทำหน้าที่ช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างๆ เป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติโดยเฉพาะคณะครู และนักเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดสระบุรี และลพบุรี ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงวัด แต่ว่าจากการส่งพระภิกษุสามเณรไปทำการสอนนั้น ทางวัดไม่สามารถทราบได้เลยว่าพระภิกษุสามเณรได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนได้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้หรือไม่ มีกระบวนการวัดผลที่เหมาะสมหรือไม่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน และบุคลากรในโรงเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณร เพราะการเรียนการสอนที่ดีต้องมีการติดตามประเมินผลของประสิทธิภาพการสอนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุธีปริยัตยาทร (2551, หน้า 3) ได้กล่าวถึงปัญหาในการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาพบว่า สาเหตุบางประการมาจากการขาดสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีภาระงานด้านการสอนยังต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย มีเวลาค่อนข้างจำกัดในการเตรียมการสอน การจัดหาสื่อ การหาความรู้เพิ่มเติมใหม่ๆ ครูไม่รู้จักแหล่งอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดความรู้ในการผลิตสื่อ ไม่มีความชัดเจนในเนื้อหาวิชา ไม่มีความรู้ในเรื่องเทคนิคหรือวิธีการสอนที่เหมาะสม ไม่ได้เน้นที่กระบวนการเรียนการสอนที่จะหาองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี เพื่อนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของพระภิกษุสามเณร และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จำแนกตามความคิดเห็นของครู และนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ในครั้งนี้ มีความสำคัญของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระภิกษุสามเณรในวัดอื่นๆ ต่อไป
3. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ซึ่งมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ทำในลักษณะการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยสอบถามจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร คือ ครู 407 คน และนักเรียน ระดับช่วงชั้นที่ 2-4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 5,544 คน เป็นโรงเรียนที่พระภิกษุสามเณร ไปทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาในจังหวัดสระบุรี จำนวน 11 แห่ง และในจังหวัดลพบุรี จำนวน 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 แห่ง รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 5,951 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู จำนวน 190 คน และนักเรียน ระดับช่วงชั้นที่ 2-4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 373 คน เป็นโรงเรียนที่พระภิกษุสามเณร ไปทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของยามานะ (Yamane) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540, หน้า 71) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 563 คน

ตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ตัวแปรในการศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ครู
 - 1.2 นักเรียน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง 8 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน
- 2.2 การจัดและเลือกกิจกรรมการสอน
- 2.3 การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้
- 2.4 กลวิธีการสอนและอุปายในการสอน
- 2.5 การปกครองชั้นเรียน
- 2.6 บรรยากาศในชั้นเรียน
- 2.7 การประเมินผล
- 2.8 บุคลิกภาพของผู้สอน

ระยะเวลาที่ศึกษา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ของผู้สอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี และเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์แบ่งออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน 2) การจัดและเลือกกิจกรรมการสอน 3) การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ 4) กลวิธีการสอนและอุปายในการสอน 5) การปกครองชั้นเรียน 6) บรรยากาศในชั้นเรียน 7) การประเมินผล และ 8) บุคลิกภาพของผู้สอน

วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง วิชาที่มีเนื้อหาว่าด้วยประวัติความเป็นมาและหลักธรรมคำสั่งสอนของทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

พระภิกษุสามเณร หมายถึง พระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ตำบลขุนโขลน อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอพระพุทธบาท อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี จำนวน 68 รูป

สถานภาพทางการศึกษา หมายถึง ตำแหน่งที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ได้แก่

1. ครู หมายถึง บุคลากรของโรงเรียนผู้ปฏิบัติหน้าที่สอน ในโรงเรียนที่มีพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ไปทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา

2. นักเรียน หมายถึง นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ถึงช่วงชั้นที่ 4 ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนในจังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 แห่ง ที่พระภิกษุสามเณรไปทำหน้าที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ภายในเขตอำเภอพระพุทธบาท เขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสระบุรี เขต 1 ที่พระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ไปทำหน้าที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 11 แห่ง และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของนักการศึกษาและผู้ที่ทำกรวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาประสิทธิภาพการสอนมาสังเคราะห์ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ดังนี้

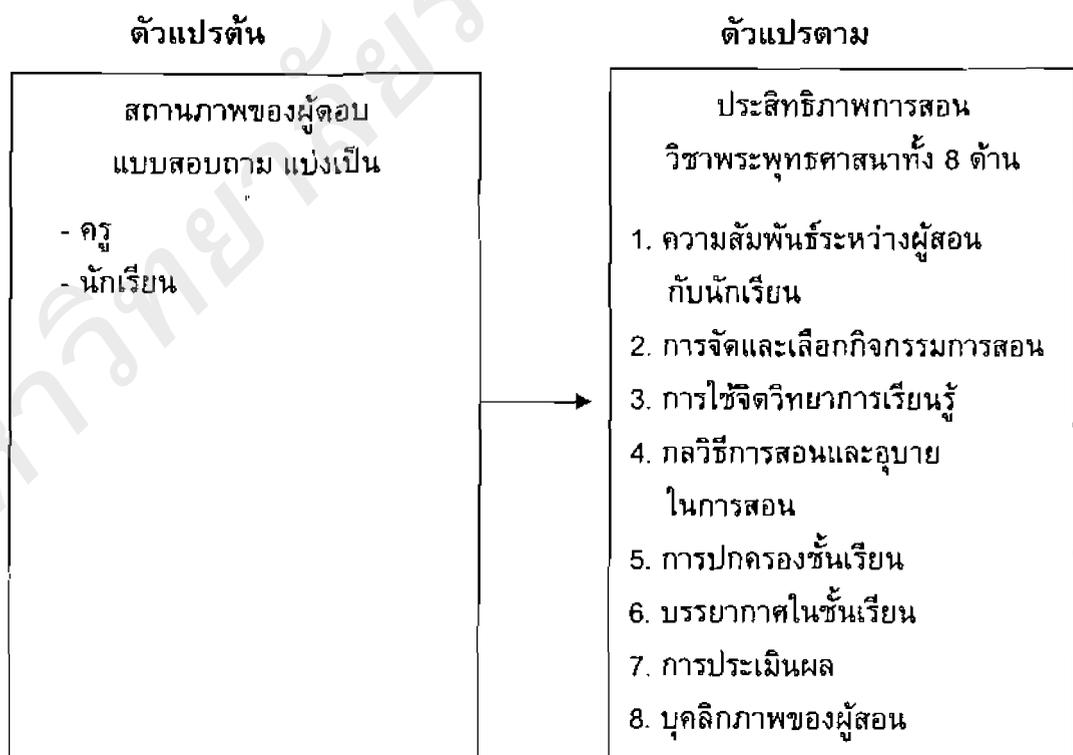
การจัดกระบวนการเรียนรู้ ในสถานการณ์ทั่วไปมักจะประกอบด้วยบุคคลเกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน แต่แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องอาศัยความผลานระหว่างกัน กล่าวคือครูผู้สอนต้องศึกษาให้เข้าใจในหลักสูตรเป็นอย่างดี ผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา และผู้มีความรู้ในชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรพิเศษในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตรงกับงานวิจัยของจันทา ทองทา (2541, หน้า 91); ปราณี ปิยะวารกร (2546, หน้า 149) และพระมหาภูเมศร์ ชาเหล่า (2543, หน้า 79) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่า ผู้บริหารควรเห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนา และจัดบรรยากาศในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันให้เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนให้เพียงพอต่อความต้องการของครูและนักเรียน ด้านครูผู้สอนควรมีวุฒิทางพระพุทธศาสนา ครูควรศึกษาค้นเทคนิควิธีสอนหรือประยุกต์นวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ มาพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

ส่วนองค์ประกอบของประสิทธิภาพการสอน วิเชียร ไชยบัง (2544, บทคัดย่อ) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของประสิทธิภาพการสอนไว้ 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านทักษะความเป็นครู 2) องค์ประกอบด้านภูมิหลังของครู 3) องค์ประกอบด้านการสอน และ

องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของสพจน์ คนยืน (2551, หน้า 34) ได้เสนอองค์ประกอบไว้ 4 ด้าน คือ 1) บุคลิกภาพของครู 2) เทคโนโลยีการสอนของครู 3) ความรู้และประสบการณ์สอนของครู 4) การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ส่วน เจเวียง ทองธรรมชาติ (2541, หน้า 63) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบ 9 ด้าน คือ 1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) ด้านการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ 4) ด้านกลวิธีสอน 5) ด้านการควบคุมชั้นเรียน 6) ด้านบรรยากาศชั้นเรียน 7) ด้านการให้ความเป็นธรรม 8) ด้านการวัดผลและประเมินผล 9) บุคลิกภาพลักษณะครู

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอน เพื่อให้ครอบคลุมการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ซึ่งสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพการสอนได้ 8 ด้านดังนี้คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 2) การจัดและเลือกกิจกรรมการสอนให้เหมาะสม 3) การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ 4) กลวิธีการสอนและอธิบายในการสอน 5) การปกครองชั้นเรียน 6) บรรยากาศในชั้นเรียน 7) การประเมินผล 8) บุคลิกภาพของผู้สอน

โดยกรอบแนวคิดของการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ปรากฏดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จำแนกตามความคิดเห็นของครูและนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี